

חבל נחלתו

על ענייני חופה

חבל נחלתו

על ענייני חופה

כתובת המחבר:

חיים ברכיה ליברמן

בן נריה 2

בני ברק

הסכמות מגדולי הרבנים נמצאים בספרי חבל נחלתו חלק א'

תוכן העניינים

פרק א'

מה נקרא חופה

פרק ב'

האם המושג של חופה יכולה להשתנות מדור לדור

פרק ג'

האם צריך שבחדר היחוד לא יהיה שם שום אדם

פרק ד'

האם צריך להיות ברכת חתנים סמוך לחופה

פרק ה'

מאיזה זמן מתחיל השבוע של ה'שבע ברכות'

הקדמת המחבר

זכיתי ללמוד קצת העניינים של חופה, ובעבור שהיו לי כמה דברים קשים בהבנה ובהלכה, לכן אמרתי אעלה הדברים על הכתב כדי שאולי יהיה עוד אחד שיתקשה בדברים כמוני – וישמח לראות הליבון הלכתא שב"ה העליתי.

מיותר לציין שכל הדברים הם רק ליבוני הלכתות, ואף אם כתוב לפעמים דרך של פסק – אין הכוונה לפסוק כן, אלא א"כ יעיין המעיין ויראה שהדברים הם נכונים.

סיימתי את הענין כמה ימים לפני יום חתונתו זו מתן תורה, ונזכה במהרה למה שכתב רש"י (שיר השירים פרק א פסוק ב) על הפסוק ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין, וז"ל "ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו, ודבר עמהם פנים אל פנים, ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע, ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה, ומחלים פניו לקיים דברו, וזהו ישקני מנשיקות פיהו", במהרה בימינו אמן.

ר"ח סיון שנת תש"פ

חיים ברכיה ליברמן

חבל נחלתו

על ענייני חופה

פרק א'

מה נקרא חופה

החתן והכלה למקום שעושין החתונה, ומושיבין את הכלה אצל החתן ואוכלין יחד שום אכילה, וזהו עיקר החופה", וכן הוא דעת הב"ח שכתב (סימן סא סעיף א) "אכן עיקר החופה הוא שמתייחדין במקום צנוע ואוכלין שם", וכן כתב הבית שמואל (סימן נה סק"ה) וז"ל "לפי"ז צריכים ליזהר שאכילה זו [שאוכלים ביחד במקום צנוע] תהיה לפני שבת כיון דהיא עיקר החופה", וכן כתב הדרך החיים (הובא בפתחי תשובה בסימן נה סק"ב) וז"ל "ועיקר החופה לא הוי מה שמכניסין אותם תחת הסודר שפורסין על כלונסאות, רק עיקר החופה מה שמייחדין אותם אח"כ בחדר", עכ"ל.

דעת הרמ"א שעושים כל הדיעות

ג) והנה כתב הרמ"א (סימן נה סעיף א) "והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים שם יריעה פרוסה על גבי כלונסות, ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים, ומקדשה שם, ומברכין שם ברכת ארוסין ונשואין, ואח"כ מוליכים אותם לבית ואוכלים ביחד במקום צנוע, וזהו החופה הנוהגת עכשיו", ומבואר במפרשים שם שהרמ"א

(א) הנה דעת הרבה מגדולי הפוסקים הוא שעיקר החופה הוא מה שנקרא בימינו חדר היחוד [ולא נכנסתי עכשיו האם צריך להיות יחוד ממש או שמספיק שזה מקום צנוע שאין רבים נמצאים שם], שהרי כך הוא דעת הרמב"ם (אישות פרק י הלכה א) שכתב "שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו, וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום", וכן הוא דעת הראש שכתב בשו"ת (כלל כו סימן ב) "כי החופה היא מקום יחוד חתן וכלה, ומשעת הברכה, שהותרו להתיחד, מתחילין ז' ימי החופה", וכן הוא דעת הטור שכתב (סימן סא) "ומה הוא החופה שתתייחד עמו אפילו לא בא עליה כיון שנתייחדו לשם נשואין היא כאשתו לכל דבר".

הרבה אחרונים שסוברים שעיקר החופה

היא חדר היחוד

ב) וכן הרבה מגדולי האחרונים סבורים כך, שהרי כתב הפרישה (ריש סימן סב) "ומה שאנו נוהגין לברך בשעה שעושין החופה אפשר שאין זה עיקר החופה, אלא עיקר החופה הוא שאחר כך מוליכין

חבל נחלתו על ענייני חופה

לומר שהרמ"א סמך על מה שכבר כתב שמברכים תחת החופה לפני היחוד.

מה שמברכים לפני חדר היחוד הוא כמו כל השיטות והטעם למה כותבים הכתובה לפני החופה

(ה) ובעצם ניתן לומר שגם הברכה אנו עושים כמו כל השיטות, שהטעם למה צריכים לברך לפני זה מבואר בר"ן בפסחים דף ד' כדי שתהיה חופה הראויה לביאה שאם לא בירכו לפני זה הרי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, ואפשר לומר שהתינח אם זה יחוד אזי צריך לכתחילה עכ"פ שתהיה יחוד הראויה לביאה, ואפילו לפי הפוסקים שאינו יחוד גמור מ"מ ראויה לביאה היא הואיל שיכול להוציא האנשים משם וכמו שכתבו הפוסקים, אבל אם עושים אותו ברחובה של עיר איך אפשר לומר שצריך יחוד הראויה לביאה, הרי אפילו אם תהיה טהורה לא תהיה ראוי לביאה שאינו מקום שראויה לביאה.

וכיון שאנו עושים חופה בשני האופנים הנ"ל בשביל לצאת ידי שתי השיטות, לכן שפיר מובן שאין מקפידין לברך לפני החופה הראשונה, כי לגבי החופה הראשונה אין ענין שתהיה ראויה לביאה, ואע"פ שכותבים כתובה לפני זה כדי שתהיה ראויה לביאה וכמו שיתבאר לקמן, מ"מ שאני התם שאי אפשר לכתוב את הכתובה אחר חופה דידן לפני

רצה לצאת ידי שתי השיטות, אולם לא ברור לפי דעת הרמ"א מהו שיטה העיקרית, ועי' בב"ש ריש סימן סב שנוטה לומר לפי צד אחד שכוונת הרמ"א היא לפסוק לעיקר שהעיקר הוא היחוד [ונפק"מ מכלל זה אם מתה אחרי החופה האם ירש אותו הבעל, והאם אפשר להפר נדריה שעשתה תחת החופה].

גם הרמ"א מסכים שהברכות הם לפני עיקר הנישואין

(ד) ואולי אפשר קצת לדייק מהרמ"א שסובר שעיקר הנישואין הוא היחוד, שהרי כתב השו"ע ריש סימן סב "צריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם נשואין", והנה מנהגינו שמברכים ברכת חתנים תחת החופה וכמו שכתב הרמ"א בסימן נה ובסימן סא, וא"כ למה לא הגיה הרמ"א על השו"ע שכתב שמברכים לפני הנישואין – שמנהגינו אינו כן אלא שמברכים אחר או תוך הנישואין, אלא מוכח קצת שאע"פ שאנו מברכים תוך החופה שלנו מ"מ עדיין נקרא הוא לפני הנישואין כיון שעדיין לא נתייחדו, ואע"פ שהדרכי משה כתב מנהגינו על מה שכתב הטור שמברכים לפני הנישואין מ"מ בהגותו סתם כמו השו"ע, וכמובן שמה שכתבנו אינו ראיה אלא דיוק קלוש – שהרי בפשטות יש

חבל נחלתו על ענייני חופה

כניסה לחופה", הרי רואים שאע"פ שבזמן של הר"ן לא היו מייחדים, רק שהחופה היתה שמביאה אותה לביתו אע"פ שיש שם הרבה אנשים, מ"מ הקפידו לעשותו שיהיה יחוד הראוי לביאה לכתחילה, וא"כ יש להבין מה שכתב הר"ן בפסחים דף ד. וז"ל "ולענין ברכת נשואין נהגו שאין מברכין אלא לאחר שתכנס לחופה לפי שאין ברכות הללו אלא ברכות תפלה ושבח, תדע שהרי מברכין אותם כל ז', וכן נראה מדברי בעל הלכות גדולות, אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהלכות אישות שצריך לברך אותן קודם נשואין וכן דעת הרמב"ן ז"ל, ולא מפני שהיא בכלל מה שאמרו כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן שהרי אלו ברכות השבח הן אלא מפני שחופה ייחוד היא ובעיא ראויה לביאה, וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה", ומשמע מדבריו שהיו מברכים רק אחר שתיכנס לחופה כיון שממילא אינן מתייחדים, ומאי שנא מכתובה שנהגו לכתוב לפני החופה כדי שתהיה ראוי לביאה.

וקושיא זו אפשר לשאול גם על הרמ"א בסימן סא שכתב "וצריכין לכתוב הכתובה קודם החופה, כדי שתהא חופה הראויה לביאה, ולמ"ד דחופת נדה הוי חופה אף על פי שאינה ראויה לביאה, הוא הדין אם לא כתב כתובה, מכל מקום נוהגים לכתחלה לכתבה קודם לכן וכו',

שיכנסו ליחוד שהרי יהיה הפסק בין ברכות הנישואים לבין החופה של יחוד.

עוד טעם למה מברכים רק תוך כדי החופה

(ו) ועוד טעם ניתן לומר למה אין מקפידין לעשות את החופה אחרי הברכה, כי אע"פ שתחילת החופה היא לפני הברכות, מ"מ גם אחרי הברכות הם עדיין נמצאים מתחת החופה, ונמצא שאז יהיה "חופה-לכתחילה" שתהיה גם מותרת לו, משא"כ לאלה שסוברים שצריך יחוד לא שייך לעשות הברכות תוך כדי החופה שהרי אין שם אנשים, והרי צריך מנין בשביל ברכת חתנים, אלא היו צריכים לעשות או לפני החופה או אחרי החופה, וע"ז אמרו הפוסקים לברך לפני החופה כדי שתהיה ראויה לביאה, משא"כ לגבי החופה שעושים בחוץ שפיר יכול להיות תוך כדי החופה.

חילוק בין הכתובה שמקפידים שכותבים לפני החופה לבין הברכות שמברכים מתחת החופה

(ז) ולכאורה צריך להבין שלא יסתרו דבריו של הר"ן אהדדי שהרי כתב הר"ן שם "ולפי שאנו נוהגין עכשיו לעשות חופה בלא יחוד, אין אנו מקפידין אם היא נדה אם לאו, ומכל מקום כשר הדבר שלא תכנס לחופה עד שתטהר, וכן נמי משמע שמנהגן היה לכתוב כתובה קודם

חבל נחלתו על ענייני חופה

וג' כשמחך יצוריק בגן עדן מקדם", שאפשר להבין מדבריו שכיון שהוא ברכת השבח לכן צריך שזה יגיע הנישואין לידו ולברך אח"כ, וכן משמע בר"ן שם שכתב "והאי כללא דשמואל [שמברכים עובר לעשייתן] ליתא אלא בברכת המצות, אבל ברכת השבח כגון אותן שבפרק הרואה ודאי לאו עובר לעשייתה מברכין אותן אלא לאחר מכן, שאין ראוי לומר שכשיתקרב לראות ים הגדול יהא עוצם עיניו ומברך ורואה, אלא רואה ומברך וכן בכולן וכו', ולענין ברכת נשואין נהגו שאין מברכין אלא לאחר שתכנס לחופה לפי שאין ברכות הללו אלא ברכות תפלה ושבח", שמשמע לכאורה שהוא הטעם והסיבה שמברכים רק אחר שתיכנס לחופה כיון שזה ברכת השבח, ואינו דומה לברכת הנהנין שמברכים לפני זה ואכמ"ל. ועפי"ז מובן שיש ענין לברך מתחת החופה דווקא ולא לפני זה, משא"כ כתיבת הכתובה כיון שאפשר לכתוב לפני זה שפיר כותבים לפני זה כדי שיהיה חופה הראויה לביאה, [ועי' לקמן עוד טעם שנוהגים לברך תחת החופה ולא לפניו והוא שרוצים שלא יהיה הפסק בין הקידושין להנישואין כדי שלא יוכל הבעל לטעון פתח פתוח מצאתי].

ולכתחלה יברך אותם קודם שיתייחד עמה, ונהגו עכשיו לברך תחת החופה, קודם שנתייחד עמו", ולכאורה קשה מאי שנא הכתובה שכותבים אותה לפני החופה שהיא תחת הכלונסאות, ואילו הברכות מברכים רק תחת החופה.

ולפי מה שכתבנו ניחא, שכיון שבירכו הברכות בעודן תחת החופה נחשב הוא שקיימו הענין של חופה דידן באופן של לכתחילה, משא"כ בכתיבת הכתובה שאין טעם לכתבה תחת החופה, ולכן כותבים אותה לפני זה, וגם אילו היו כותבים אותה אחר החופה היה הפסק בין כניסתם לחדר היחוד – שלכתחילה מקפידים שיהיה סמוך ומיד וכמו"ש הב"ח והמקנה.

הטעם למה מברכים דווקא תחת החופה ולא לפני זה

(ח) ועוד שבפשטות י"ל שהטעם שמברכים תחת החופה ולא לפני החופה, הוא - כי כיון שהוא ברכת השבח לכן רוצים להודות אחרי שהגיע הטובה לידו, והיינו שכבר עומדים בתוך החופה שמרגישים את הטובה, ולענ"ד הכי משמע בתשובות הגאונים (הרכבי סימן סה) שכתב "ולא מברכין שבע ברכות אלא אחר כניסתה לחופה דבאעי למימר יוצר האדם ואשר יצר את האדם בצלמו

חבל נחלתו

על ענייני חופה

מסקנת הענין:

- א. נוהגים לברך ברכת חתנים דווקא תחת החופה, ולפי הרבה פוסקים הרי זה נחשב קודם הנישואין.
- ב. נוהגים שכותבים כתובה לפני החופה כדי שתהיה ראויה להתייחד – ועושין כן שיהיה על צד היותר טוב לצאת ידי כל השיטות.
- ג. נוקטים לעיקר ההלכה שברכת הנישואין היא ברכת השבת, ונפק"מ לגבי כמה דברים וכמו שיראה המעיין בפרקים הבאים בעזה"י.

חבל נחלתו

על ענייני חופה

פרק ב

האם המושג של חופה יכולה להשתנות מדור לדור

או דילמא שאין הרמ"א מתכוין שהחופה שלנו היום היא תחליף להחופה שהיה פעם שהיו מתייחדים, שאם פעם חופה היתה דווקא ע"י יחוד אזי גם היום א"א לקנות אלא על ידי יחוד, אלא כוונתו ק"ו בזמן הזה שמה שאנו קורין חופה אינו על ידי יחוד – וא"כ אע"פ שאנו קורין אותו חופה ועושים כן כדי לצאת ידי כל השיטות מ"מ אינו צריך להיות ראוי לביאה וגם אינה החופה העיקרית.

דעת הגר"א שעיקר החופה שנכנסים לתוך חצר אחד לשם נישואין

ג) וכבר כתבנו שמכמה פוסקים (הב"ח והפרישה והב"ש) יוצא שמה שאוכלים ביחד במקום צנוע זה עיקר החופה, ועפ"י כוונת הרמ"א היא שבחופה שעושים בימינו אין ענין לברך קודם אולם עיקר החופה הקנייני – הוא חדר היחוד.

אבל הגר"א כתב בסימן נה "אבל העיקר, שענין החופה שקונה – הוא יציאתה מבית אביה והולכתה עם החתן לביתו לשם נישואין, שמראה שהיא ברשות בעלה וכו' ואין צריך שתתייחד עמו וכו', אבל כל שקובע החופה אפילו בחצרה סגי, אלא דעיקר החופה הוא לביתו לשם

א) כתב הדרכי משה ריש סימן סב "אמנם המנהג שלא לברך ברכת חתנים עד אחר שתכנס לחופה וכן נראה מדברי בה"ג עכ"ל [הר"ן], ומבואר לפי דברי הרא"ש דלעיל (טור סי' סא) דסבירא ליה דלא בעינן חופה ראויה לביאה אם כן סבירא ליה גם כאן דאין צריך לברך קודם הכניסה, וכל שכן בזמן הזה דחופה אינה יחוד ולכן אין מברכין אלא תחת החופה וכן הוא המנהג, עכ"ל.

מסתפק מה כוונת הרמ"א שבזמן הזה החופה אינה יחוד

ב) והנה יש להבין מה שכתב שבזמן הזה חופה אינה יחוד, שמשמע שזה משתנה מדור לדור, דהיינו שבדורות הקודמים היו מייחדים בחופה [כבר כתבנו שאין הכוונה דווקא יחוד גמור], ולכן היה מקום יותר להדר שהברכות יהיו לפני החופה כדי שיהיה יחוד ראוי לביאה, משא"כ בימינו כיון שהחופה העקרית היא בלי יחוד כלל אלא לפני קהל ועדה לכן אין ענין להדר שיהיה יותר יחוד הראויה לביאה, ועפ"י סובר הרמ"א שאע"פ שפעם היו מייחדים מ"מ גם בימינו אין הוא מגרע במעלת החופה, והיא קונה לכל דבר.

חבל נחלתו על ענייני חופה

במקום צנוע – הוא רק לכתחילה לצאת ידי כל הדיעות.

דעת החזו"א שאחרי חופה דידן נחשב כנשואה לכל דבר

ד) וכן ביאר החזון איש (סימן סג אות יז) את דעת הגר"א "דעיקרו מעשה המורה שיצאת מרשות הראשון לרשות הבעל, ואי מכניסה הבעל לביתו לשם כך זהו נישואין ומקרי ביתו לענין זה מקום קביעת דירתו, ואם מוליכה למקום שהכינו לכך להורות על נישואין שפיר חשיב נישואין, ואפילו מוליכה לחדר דידה או לחצר דידה כיון שהסכימו לכך חשיב מעשה נישואין, ונהגו לעטר מקום החופה כדי שיהיה הדבר מנכר טפי, וזהו חופה שלנו שהולך עמה לחצר ביהכ"נ והכלונסות והיריעה להיכר הדבר", ומסיים החזו"א "ונראה דאי היתה חופה שלנו, ולא היה יחוד חשיבא כנשואה אף לקולא כגון להפר נדריה ולטמא לה, וכן לענין ממון יורשה וזוכה במעשה ידיה ובמציאתה, ואם היתה בע"ש מותר היחוד והביאה בשבת, עכ"ל.

נישואין כנ"ל, מ"מ עשיית החופה הוא בסדינים כו' כמין כיפה כנ"ל בירושלמי, וזהו ג"כ חופה שלנו, לפי שאצלנו אף הוא לאחר נשואין דרים בבית אביה לפיכך מוציאה האב מרשותה לחצר בהכ"נ, ושם קובעין החופה בסדינין, ושם הוא עיקר החופה, וקונה אותה לכל, והחצר בהכ"נ הוא מקום הקנייה דלא גרע מחצר דידה וזהו חופה ממש, אבל אין הכיפה מעכבת אלא כיון שנהגו לעשות כיפה כנ"ל עיקר דעתם לשם נישואין תחת הכיפה, אבל אין הכיפה רשות לעצמה שתקנה אלא החצר", עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו שהחופה שאנו קורין אותו כן הוא רק סמל להחצר שיקנה אותה, ומה שקבעו שזה יהיה מקום החופה הרי הוא נחשב לחופה ולא צריך לקנות את החצר, ועפ"י מובן ביותר מה שכתב הדרכי משה "בזמן הזה אין מייחדין בחופה", שמשמע שבימינו – כיון שנוהגים כן – לכן הרי הוא חופה מעלייתא, כיון שהמהות של חופה הוא ששניהם יבינו שנמצאים במקום מסויים למען נישואין, ועפ"י יוצא שמה שכתב הרמ"א בסימן נה שאח"כ אוכלין ביחד

חבל נחלתו

על ענייני חופה

מסקנת הענין:

רבים מגדולי אחרונים סוברים שעיקר קנין החופה היא רק בחדר היחוד, אולם דעת הגר"א והחזו"א היא שעיקר החופה היא מה שנכנסים תחת יריעה שפורסים ע"ג כלונסאות.

חבל נחלתו

על ענייני חופה

פרק ג

האם צריך שבחודר היחוד לא יהיה שם שום אדם

הרי מבואר שהדבר היחיד שעושה אותה נשואה הוא רק היחוד, וא"כ איך כתב השו"ע "כשר הדבר שלא תנשא עד שתיטהר" שמשמע שזה רק ענין של הידור – הרי איסור גדול הוא להתייחד עמה בזמן איסור.

שיטת הב"ח שלא צריך יחוד גמור, אולם הב"ש מצריך יחוד גמור

ג) ומחמת קושיא זו כתב בספר המקנה שיש ראייה למה שכתב הב"ח (סימן ס"א סק"א) שלא צריך יחוד גמור שלא ייכנסו שם אנשים, אלא כיון שאין הרבה אנשים שם הרי זה יחוד טוב, אולם לפי דעת הב"ש (סימן נה סק"ה, וסימן סא סק"ב) שסובר שבעיני יחוד גמור [וכן הבין הר"ן ריש כתובות בדעת הרמב"ם] קשה מאוד מה כוונת השו"ע.

ודוחק גדול לומר שמדובר שקידשה בביאה שאז מותרים להתייחד, וכמו שביאר בב"ש (סימן סא סק"ב) על מה דקמבעיא ליה לגמ' (כתובות דף נו) האם חופת נדה קונה - פשיטא דלא קנה, שאיך יכול לקנות ע"י יחוד של איסור, ותירץ שהגמ' מדברת באופן דקידשה בביאה שאין איסור להתייחד עמה, שכל

(א) כתב השו"ע בסימן סא סעיף א "כיון שהכניס האיש ארוסתו לחופה, אף על גב שלא נבעלה, הרי היא כאשתו לכל דבר, וגובה עיקר כתובתה ותוספת, אם תתאלמן או תתגרש. במה דברים אמורים, כשראויה לביאה. אבל אם היתה נדה, ואחר כך כנסה לחופה ונתייחד עמה, אינה כאשתו, אלא לכל הדברים היא עדיין כארוסה, מאחר שהיתה נדה. וי"א דדוקא לענין שלא תגבה התוספת היא עדיין כארוסה, אבל לכל שאר דברים הרי היא כנשואה, עכ"ל. ובסעיף ב' כתב "כשר הדבר שלא תנשא עד שתטהר".

סתירה בשו"ע האם החופה היא יחוד

ב) ולכאורה הדברים צע"ג, שהרי השו"ע כתב בסימן נה סעיף א' "הארוסה, אסורה לבעלה מדברי סופרים, כל זמן שהיא בבית אביה, והבא על ארוסתו בבית חמיו, מכין אותו מכת מרדות וכו' עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתייחד עמה ויפרישנה לו, ויחוד זה הוא נקרא כניסה לחופה, והוא הנקרא נשואין בכל מקום", עכ"ל.

חבל נחלתו על ענייני חופה

להחזיק ממון אפילו אם הוא תפוס וכמו"ש בפתחי תשובה, א"כ למה ליה למימר כשר הדבר שלא תנשא – והרי לא מצאנו דרך איך לקיים את הנישואין.

ובשלמא לפי דעת הט"ז שסעיף ב' היא השלמה לשיטת הרא"ש של סעיף א' – לא קשה מידי, שאין הכי נמי לפי הרמב"ם אי אפשר כלל לעשות הנישואין קודם שתיטהר, אבל לשיטת המקנה שסעיף ב' הוא סעיף בפני עצמו והיא דעת המחבר, קשה הרי אי אפשר לעשות הנישואין כיון שלא חל כלום.

ביאור דעת הרמב"ם שכתב 'ולא תנשא עד שתיטהר'

והאמת היא שהקושי הוא גם בדעת הרמב"ם, שהרי גם הרמב"ם כתב (אישות פרק י הלכה ו) "ולא תנשא נדה עד שתטהר", ומשמע שאע"פ שיעשו נישואין מ"מ אסור לעשות הנישואין, וקשה כנ"ל איך יעשו את הנישואין שהרי לפי דעת הרמב"ם חופת נדה אינו קונה בכלל.

ובפרט מה שכתב המגיד משנה שם בביאור דעת הרמב"ם בזה הלשון "אין ראוי שתיכנס לחופה", והדבר הזה הוא פלא שאפילו אם יכנסו הרי זה רק יהיה מעשה קוף בעלמא, ובפרט אם נאמר שמצריך הרמב"ם יחוד גמור שהדבר

זה אפשר להסביר בגמ' שמדובר בכהאי אופן, אבל בשו"ע קשה מאוד להכניס כזה פירוש.

ביאור מה שכתב השו"ע 'כשר הדבר שלא תנשא עד שתיטהר'

וצריכים לומר שמה שכתב השו"ע בסעיף ב' הוא סיום דעת השיטה שניה שסוברת שגם חופת נדה קונה, ואע"כ כשר הדבר שלא תנשא עד שתיטהר וכמו"ש בר"ן בהדיא זה הלשון, וכן מבואר בט"ז וכן משמע בביאור הגר"א [עיי"ש וצ"ע, ואכמ"ל], ועפ"ז מובן שהרי וודאי גם לפי הב"ש שמצריך שיהיה יחוד גמור – אינו אלא לפי דעת הרמב"ם שצריך יחוד ראוי לביאה, משא"כ לפי דעת הרא"ש אע"פ שגם הוא מצריך יחוד מ"מ לא צריך שתהיה ראוי לביאה, וכל מה שסובר הב"ש שצריך יחוד גמור הוא רק לפי דעת הרמב"ם.

לדעת הרמב"ם שחופת נדה אינה קונה – איך כלל אפשר לעשות נישואין אם אינה טהורה

ה) ויש כאן עוד שאלה על השו"ע, שכיון שפסק השו"ע לעיקר הדין בסעיף א' שאין חופת נדה שוה כלום וכמו שכתב בסעיף א' דעת הרמב"ם כשיטה עיקרית והדעה שניה בשם י"א, וכבר האריכו הפוסקים שאי אפשר להוציא ממון, ולפי דעת הרבה מן הפוסקים א"א אפילו

חבל נחלתו על ענייני חופה

ועוד קשה על הדרישה שהרי לכאורה מהמגיד משנה מוכח איפכא שלא צריך יחוד גמור לדעת הרמב"ם, שהרי לשונו הוא "אין ראוי שתיכנס לחופה", ואילו היה סובר שזה יחוד גמור הרי איסור גמור הוא שתיכנס לחופה שהרי אסור להתייחד עמה, אלא מוכח שסובר שלא צריך יחוד גמור ואעפ"כ אינו ראוי לעשות כן כיון שאי אפשר לקיים שום קשר של נישואין – כיון שאפילו להתייחד אסור, וא"כ למה להו לעשות נישואין בחינם וגם שיכול לגרום שיבואו לידי מכשולות, וכמו שמבואר בחלקת מחוקק (סימן מד סק"ז) בשם המגיד משנה שאין ראוי לקדש אשה כשהיא נדה כיון שאינה ראויה לביאה, ועוד משום שמא יגע בידה.

ועכ"פ איך שנסביר את המגיד משנה – קשה איך אפשר לעשות נישואין אם אינו קונה לשום דבר.

דעת הבית מאיר שגם הרמב"ם מודה שהחופה חל שיהיה מותר לבוא עליה

(ח) ולא מצאתי מנוח אלא במה שחידש הבית מאיר (ריש סימן סא) שמה שכתב הרמב"ם שחופת נדה לא קונה זה רק לגבי קניינים, אבל לגבי הדין שאמרו חז"ל שאסור לבוא עליה קודם נישואין – בזה אין נפק"מ אם היא טהורה או לא, כיון שעשו טקס נישואין אינו בא עליה כאילו מן ההפקר אלא הרי זה כאילו זה

קשה מאוד שהרי איסור גמור להתייחד עמה.

קשה על הדרישה שהבין שטעם הרמב"ם שלא עושים חופת נדה הוא כיון שאסורים לייחד

(ז) וראיתי בדרישה (ריש סימן סא) אחר שביאר שדעת הרמב"ם הוא שצריך יחוד גמור ולכן סבר שחופת נדה אינה חופה שהרי אינו יכול להתייחד עמה – הוסיף וכתב וז"ל "וכן כתב הרב המגיד בפרק הנ"ל על מה שכתב ולא תנשא עד שתטהר וז"ל וכו' דהא חופה משום ביאה היא וכיון שאסור לבא עליה ואפילו להתייחד עמה וכו' אין ראוי שתיכנס לחופה, וכבר כתב רבינו למעלה שאין כניסת הנדה לחופה עושה נישואין, עכ"ל הדרישה.

והיינו שהבין שמה שכתב הרמב"ם ולא תינשא עד שתיטהר הוא כי אסור להם להתייחד ביחד, ואילו היה סובר הרמב"ם שלא צריך יחוד גמור אלא מספיק שמתייחדין עם קצת אנשים – היה שפיר אפשר לעשות חופת נדה.

והדבר הקשה עלי הוא כיון שסובר הרמב"ם שאין חופת נדה קונה כלל וכמו שכתב הרמב"ם ריש הפרק שם, א"כ גם אילו היה סובר שלא צריך יחוד גמור מ"מ איך יעשו הנישואין הרי לא חל לשום דבר.

חבל נחלתו על ענייני חופה

ט) ולכאורה דבריו של הבית מאיר הם מאוד מחודשים שהרי כל מה שעסק הרמב"ם הוא לגבי הדין הזה שאסור לבוא על ארוסתו בבית חמיו, וא"כ כשכתב שחופת נדה לא עשה כלום מסתמא כוונתו שעדיין האיסור במקומה עומדת, שהרי זה לשון הרמב"ם שם (ריש פרק י') "הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה, והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות וכו' עד שיביא אותה לתוך ביתו וייתחד עמה ויפרישנה לו, וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום וכו'", ובהלכה ב' כתב "כיון שנכנסה הארוסה לחופה הרי זו מותרת לו לבא עליה בכל עת שירצה והרי היא אשתו גמורה לכל דבר, ומשתכנס לחופה נקראת נשואה אף על פי שלא נבעלה והוא שתהיה ראויה לבעילה, אבל אם היתה נדה, ואחר כך כנסה לחופה ונתייחד עמה, אינה כאשתו, אלא לכל הדברים היא עדיין כארוסה, מאחר שהיתה נדה" עכ"ל, משמע בהדיא בשני ההלכות שעיקר הנושא הוא לגבי אם מותר לבוא עליה או לא, ובדרך אגב כתב גם שנקראת אשתו לכל דבר, וקשה לומר שמה שכתב הרמב"ם שנקראת ארוסה לכל דבר כוונתו הכל חוץ ממה שדיבר באותו הלכה ובהלכה שקדם לו.

אשתו כיון שבא עליה מתוך אישות אחרי יחוד והזמנה.

ואע"פ שמעיר בעצמו שלשון הרמב"ם והשו"ע קשים שהרי כתב הרמב"ם שם בהלכה ב' "אבל אם היתה נדה אף על פי שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין", ולכאורה משמע שהיא לגמרי כארוסה, וכמו"כ לשון של השו"ע ריש סימן סא הוא "במה דברים אמורים כשראויה לביאה, אבל אם היתה נדה, ואחר כך כנסה לחופה ונתייחד עמה, אינה כאשתו, אלא לכל הדברים היא עדיין כארוסה, מאחר שהיתה נדה", עכ"ל, משמע שהיא לגמרי כמו ארוסה, מ"מ כתב הבית מאיר שלא דווקא נקטו כן וכל כוונתם היא רק לגבי דיני ממונות, אבל לגבי האיסור שאסור לבוא על כלתה לפני הנישואין שפיר חל החופה, ומטעם כיון שעשו מעמד של חופה – לכן מותר לבוא עליה, ולכן כתב הרמב"ם שאע"פ שיש תועלת בחופה שעשו מ"מ לא יעשו כן כנ"ל משום חשש מכשול.

והדרישה הבין שכוונת הרמב"ם באמרו "ולא תנשא עד שתיטהר", היינו אע"פ שבדיעבד אם נתייחדו ביחד הרי זה מתיר לבוא עליה, מ"מ לא תנשא כיון שאיכא איסור להתייחד ביחד.

קשה על הבית מאיר שלכאורה לא
משמע כן ברמב"ם

חבל נחלתו על ענייני חופה

**מקשה על הגרנ"ט שמהשו"ע לא משמע
כן**

(יא) אולם לענ"ד בלשון של השו"ע קשה להכניס את הפירוש של הגרנ"ט, שהרי בריש סימן סא שכתב שחופת נדה לא קונה – לא איירי כלל לגבי דברים שבינו לבינה רק בסימן נה כתב זה, ואדרבה מלשון של השו"ע משמע שדיבר על החלק הממונות שהרי התחיל בזה הלשון "כיון שהכניס האיש ארוסתו לחופה, אף על גב שלא נבעלה, הרי היא כאשתו לכל דבר, וגובה עיקר כתובתה ותוספת, אם תתאלמן או תתגרש. במה דברים אמורים, כשראויה לביאה וכו'" משמע שדיבר על דברים של ממונות.

וכן במגיד משנה (אישות פרק י) מפורש שם דלא כמו הגרנ"ט שהרי כתב "שלא קנה כלום ליורשה וליטמא לה וכו'", עיי"ש.

**מסביר מה כוונת הרמב"ם 'לא גמרו
הנישואין**

(יב) ועכ"פ בין אם נאמר כמו הבית מאיר בין אם נאמר כמו הגרנ"ט מובן עפ"י לשון הרמב"ם שכתב בהלכה ב' "אבל אם היתה נדה אף על פי שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין", שלכאורה הרי לא עשה כלום והרי הוא כמעשה קוף בעלמא ולמה נקט לשון שלא נגמר הנישואין שמשמע שהתחיל

**הגרנ"ט למד שיחוד צריך רק בשביל
האיסורים ולא בשביל הממונות**

(י) ושוב ראיתי בחידושי הגרנ"ט ריש מסכת כתובות שכתב בדיוק ההיפוך מהבית מאיר, שסובר שלגבי כל הקניינים לא צריך שיהיה דווקא יחוד הראוי לביאה דמאי נפק"מ, העיקר הוא שיעשו מעשה המוכיח שרצון שניהם שתהיה ברשותו, אבל לגבי היתר ביאה צריך שיהיה יחוד שראוי לביאה שזה מראה על נישואין גמורים ולא בדרך עראי, וז"ל "ומה שאומר הרמב"ם דחופה היינו יחוד הוא לענין לקנות לדברים שבינו לבינה, דהתם צריך יחוד בשביל הביאה, וזה מפורש כמעט בדברי הרמב"ם עיי"ש וז"ל כיון שנכנסה לחופה הרי זה מותר לבוא עליה וכו' בעל עת שירצה ע"כ, ונראה שמדבר שם מענין דברים שבינו לבינה, וע"ז אמר שאינה נקנית לו אלא ביחוד, ובזה מתורץ כל הקושיות הנזכרות וכו'", עכ"ל, ועיי"ש עוד בדבריו הנעימים, [ומה שכתב הרמב"ם לכל הדברים הוא דחוק לפי"ז שהרי אין נפק"מ רק בדברים שבינו לבינה ומהן כל הדברים, רק שאפשר לומר שכוונתו להוסיף שגם אם אסרה תשמישה עליו הרי חל הנדר כיון שהוא קודם נישואין, ולכן כתב 'כל הדברים', וכן יוצא מתוך דברי הגרנ"ט עיי"ש ולענ"ד הוא דחוק].

חבל נחלתו

על ענייני חופה

משהו אלא שלא גמרו, אולם לפי שיטות הנ"ל מובן שפיר ששפיר חל חופת נדה לגבי דברים מסויימים כל שיטה כדאית ליה.

מסקנת הענין:

א. בהרבה ראשונים מוכח שלא צריך יחוד גמור, אלא מספיק שמתייחדים באיזה מקום ואין רבים נכנסים לשם (עי' פרישה ריש סימן סא שביאר בזה השיטות ראשונים).

ב. גם בדעת הרמב"ם שבעי 'חופה הראויה לביאה' יש כמה מגדולי אחרונים שסוברים שלא צריך יחוד גמור אלא כנ"ל, אולם דעת הב"ש שלפי הרמב"ם צריך יחוד גמור, ונוהגים האשכנזים לצאת ידי כל הדיעות ומשתדלים לעשות יחוד גמור.

ג. אם עשו יחוד שאינה ראויה לביאה, לדעת רבים מן האחרונים המנהג היה שנחשב נישואין לכל דבר, חוץ מן התוספת כתובה שלא קונה, וגם לפי הרמב"ם שסובר שלא קונה מ"מ דעת הבית מאיר שנחשב לחופה – שאינה נחשבת ככלה בבית אביה, ואע"פ שכתב הרמב"ם לא לברך מ"מ אם בירך בדיעבד חלו הברכות, ולכן אין חשש של ספק ברכות להקל כיון שגם הרמב"ם מסכים שבדיעבד חל, ועי' בפרק הבא ביאור נוסף בענין זה.

חבל נחלתו

על ענייני חופה

פרק ד

האם צריך להיות ברכת חתנים סמוך לחופה

זה – דמברכים קודם הקדושין כדי שיהיה עובר לעשיה וברכת נישואין מברכים תחת החופה, מיהו י"ל ברכת אירוסין שאני דמדכיר הארוסין בברכה, לכן צריך להיות עובר לעשיה, משא"כ ברכת נישואין כמ"ש בסוף סעיף ט', ובדרכי משה כתב לדידן דעושין חופת נדה א"צ להקדים הברכות לחופה, עכ"ל.

מוכרחים לחלק בין ברכת אירוסין לברכת נישואין

(ב) ויש לעיין על מה שכתב הב"ש "וכן קי"ל דמברכים ברכת ארוסין קודם הקדושין כמ"ש בסי' ל"ד", ואח"כ דחה שיש לומר שכיון שלא מוזכר קידושין בהדיא לכן אינו דומה לאירוסין ולא צריך שיהיה עובר לעשייתן, ומשמע מדבריו שאין מוכרח לחלק כן,

ולכאורה קצת קשה, שהרי מוכרח לחלק כן – שהרי הב"ש בעצמו כתב החילוק הזה (סימן נה ס"ק ח') בשם הדרישה לתרץ דברי השו"ע והרמב"ם, שהרי כתב הרמב"ם (אישות פרק ג הלכה כג) "צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו, ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל

(א) כתב השו"ע בריש סימן סב "צריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם נישואין", וכתב הבית שמואל (ריש סימן סב) "כ"כ הרמב"ם [שצריך לברך לפני היחוד], ולשיטתו שפיר משום דס"ל חופה היינו יחוד ואסור להתייחד בלא ברכות, אף על גב דס"ל ברכות אין מעכבין מ"מ לכתחלה בעיא שאל יחסר שום דבר וכו', והרא"ש דס"ל דלא בעיא חופה הראוי לביאה ס"ל דא"צ לברך קודם הכניסה וכ"כ בד"מ, והטור דפוסק כהרא"ש [שחופת נדה הוי חופה] ופוסק דמברכים קודם החופה [שלכאורה הוא תרתי דסתרי, למה לברך לפני החופה] י"ל ברכות אין עיכוב לברך מברכים אבל כשהיא נדה לדחות הנישואין עד שתטהר אין צריך, והר"ן כתב עוד טעם דמברכים קודם כדי שתהיה עובר לעשיה, וכן קי"ל דמברכים ברכת ארוסין קודם הקדושין כמ"ש בסי' ל"ד, ומה שאנו מברכים ברכת נישואים תחת החופה משום דבחופה ליכא יחוד והוי עובר לעשיה קודם שאוכלים ביחד במקום צנוע, ומזה ג"כ ראייה דעיקר החופה הוא האכילה במקום צנוע דאל"כ קשה על מנהג שלנו איך עושים שני דברים הסותרים זה את

חבל נחלתו על ענייני חופה

בר"ן כתוב בהדיא אחרת? שזה לשון הר"ן (פסחים דף ז עמוד א) "ולענין ברכת נשואין נהגו שאין מברכין אלא לאחר שתכנס לחופה – לפי שאין ברכות הללו אלא ברכות תפלה ושבח, תדע שהרי מברכין אותם כל ז', וכן נראה מדברי בעל הלכות גדולות, אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהלכות אישות שצריך לברך אותן קודם נשואין וכן דעת הרמב"ן ז"ל, ולא מפני שהיא בכלל מה שאמרו כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן שהרי אלו ברכות השבח הן אלא מפני שחופה ייחוד היא ובעיא ראויה לביאה וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, עכ"ל, ואיך כתב הבית שמואל בשם הר"ן שהטעם הוא משום עובר לעשייתן בעוד שהר"ן בהדיא שלל טעם זה, והבית יוסף כתב ריש סימן סב מדעת עצמו שהטעם שצריכים לברך קודם הוא כדי שיהיה עובר לעשייתן ואח"כ הביא מה שכתב הר"ן הנ"ל, ומשמע קצת שלא נשאר עם טעמו כיון שהר"ן מגדולי הראשונים כתב בהדיא אחרת ממנו, וא"כ אף אם נגיה בב"ש "והבית יוסף כתב" במקום "והר"ן כתב" מ"מ לא יושיעני, שהרי לכאורה גם הבית יוסף לא נשאר עם הטעם הזה.

ואע"פ שראיתי בפרישה שרצה לומר כן בכוונת הטור, שהרי הטור סובר שלא צריך ראויה לביאה וא"כ מוכרח שהטעם שכתב שצריך לברך לפני זה הוא משום

המצות, ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה", הרי לן בהדיא שברכת אירוסין הוא ברכת המצוות, וכן פסק השו"ע בסימן לד סעיף ג [אולם עיין הרמ"א שם שיש חולקים], ואילו בפרק י הלכה ו' לגבי ברכת נישואין כתב הרמב"ם "אירס וכנס לחופה ולא ברך ברכת חתנים הרי זו נשואה גמורה, וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים", וכן מבואר בשו"ע סימן נה סעיף ג, הרי רואים שיש חילוק בין ברכת אירוסין לברכת נישואים,

וכתב הב"ש שם (ס"ק ח) שהטעם החילוק הוא כיון שלא נזכר בברכת נישואין בהדיא הנישואין לכן אינו ברכת המצות, ושפיר אפשר לברך אח"כ כמו כל ברכת השבח שאינו על עשייה, משא"כ ברכת אירוסין כיון שנזכר בתוך הברכה המילה קידושין, לכן הרי זה ברכת המצות וא"א לברך אח"כ. וכיון שמוכרח החילוק הזה לא הבנתי למה נסתפק כאן הב"ש בזה.

קשה על הב"ש שהרי מבואר בהדיא בר"ן שברכת נישואין היא ברכת השבח ולא ברכת המצוות

ג) ועכשיו ננסה להבין את עיקרי דברי הב"ש שהם לכאורה קשים מאוד, שהרי כתב "והר"ן כתב עוד טעם דמברכים קודם כדי שתהיה עובר לעשייה", והרי

חבל נחלתו על ענייני חופה

דכבר התחיל החופה אלא שאינה נגמרת לקנות עד היחוד ועכ"פ לא הוי הפסק בין ברכה לחופה וכו"ל עכ"ל.

הרי שביאר המקנה שבאמת היו צריכים להדר לעשות הברכות קודם החופה כדי שיהיו עובר לעשייתן רק שאי אפשר לקיימה כיון שמקדשין תחת החופה, וצע"ק שהרי משמע שמסקנת הב"ש שלא חיישי לטעם הזה כיון שהוא ברכת השבח, וכבר הראינו פנים שדברי הב"ש מוכרחים הם להסביר דברי השו"ע שלא יסתרו אהדדי, ואולי כל כוונת המקנה היא רק להסביר למה לא נחשוש לכתחילה לאלה שסוברים שצריך שיהיה עובר לעשייתן, וע"ז תירץ כיון שיש ענין לקדש תחת החופה וכמו שנבאר לקמן, לכן מעדיפים הענין הזה מהענין לברך לפני החופה.

הטעם שמקדשים תחת החופה

(ה) וראיתי בספר ראש פינה שהקשה על המקנה – כיון שסובר המקנה שלכתחילה צריכים לעשות הברכות עובר לעשייתן אז למה באמת מקדשים תחת החופה, ומצאתי בביאור הגר"א שם (סימן נה סעיף א) שביאר הטעם שמקדשים תחת החופה הוא כדי שלא יהיה הפסק בין האירוסין והנישואים – שלא יוכל הבעל לומר פתח פתוח מצאתי עיי"ש שהביא כמה ראיות לזה, ועכ"פ לפי"ז מיושב המקנה.

עובר לעשייתן, מ"מ בדעת הב"ש א"א לומר כן שהרי הוא עצמו ביאר מקודם הטור שהטעם הוא כיון שמהדרין שיהיה ראויה לביאה לכתחילה.

המקנה סובר שאי אפשר לברך לפני החופה כיון שתמיד החופה קודמת

(ד) והנה הביא המקנה (ריש סימן סב) את דברי הב"ש שמזה ראייה דעיקר החופה הוא האכילה במקום צנוע דאל"כ איך מברכין קודם קדושין כדי שיהא עובר לעשייתן וברכת נשואין מברכין תחת החופה, וכתב המקנה "ולענ"ד נראה דא"א לומר כן דאילו הוי ברכת נישואין בשביל היחוד שאח"כ הוי ההליכה מהחופה לבית החתנות הפסק בין הברכה לנשואין כדאיתא באו"ח סימן ח' סי"ג, ומ"ש הרמב"ם והטור קודם כניסה היינו בבית החתונה קודם כניסתן לחדר המיוחד לחתן וכלה דמחדר לחדר לא הוי הפסק כדאיתא במ"א שם ס"ק י"ז, אלא נראה כיון דמנהגינו לקדש תחת החופה א"כ א"א לברך ברכת נשואין קודם כניסתן לחופה כיון דעדיין לא קדשה ויהא ברכת אירוסין והקדושין הפסק בין ברכת נשואין לנשואין, וגם עדיין לא נקראו בשם חתן וכלה קודם הקידושין ע"כ מברכין תיכף אחר הקידושין, מיהו מה שנוהגין אף באלמנה כן אף דבאלמנה אין החופה קונה אלא היחוד, צ"ל דאפ"ה לא הוי הליכה הפסק משום

חבל נחלתו על ענייני חופה

סעיף א' שמקדשה תחת החופה ולא כמוהו.

מקשה על המקנה שסובר שמועיל להסמיך הברכה לחופה גם בחופת אלמנה

ז) ועכשיו נתייחס להחידוש של המקנה לגבי חופת אלמנה [ששם צריך מעיקר הדין שיהיה יחוד ראוי לביאה] שכיון שעשה חופה בחוץ אע"פ שלא הועיל כלום לגבי הקניינים – מ"מ זה נקרא שהתחיל במצוה, ואפילו אם יפסיק אח"כ לא יהיה הפסק בין הברכה למצוה.

ולכאורה יש לעיין עליו, שהרי כיון שסובר שלא מהני חופה בחוץ לגבי אלמנה, א"כ מה יועיל החופה שעשה שיהיה נחשב שהתחיל במצוה ולא יהיה בזה חשש הפסק אח"כ, הגע עצמך אילו היה לפניו אתרוג שהוא פסול ואתרוג שהוא כשר, ובירך על האתרוג הפסול, ואח"כ הפסיק בדיבור, האם נאמר שלא צריך לברך עוד הפעם כיון שהתחיל משהו בקיום המצוה? הרי עוד לא התחיל כלום במצוה?

אם זה ברכת השבח בוודאי שאפשר להסמיכו לחופה דידן אע"פ שאין החופה קונה כלום

ח) וכל זה אם זה ברכת המצוות, אבל אם זה ברכת השבח וכמו שכתוב בר"ן א"כ אע"פ שתיקנו חז"ל שמברכים בבית

וכל זה אם זה ברכת המצוות, אבל אם זה ברכת השבח לא קשה למה מברכים דווקא תוך כדי החופה, כיון שיותר שבח הוא כאשר הם בתוך החופה מאשר לפני שנכנסו לחופה, וכך משמע בר"ן שם, וכמו שכתבנו למעלה גם בשם תשובת הגאונים.

דעת הב"ח שנכון שבשעת הקידושין לא יעמדו תחת החופה

ו) ודבר חידוש מבואר בב"ח בריש סימן סא שכתב "ונכון הוא שבשעה שמקדשה לא יעמדו תחת היריעה הפרוסה ע"ג כלונסאות שהיא החופה, אלא יעמדו לפניו, ואח"כ כשמתחילין לברך זו ברכות יעמדו שניהם תחת היריעה".

והנה אין טעמו של הב"ח כדי שיהיה עובר לעשייתן שהרי בסימן סב האריך הב"ח שהטעם למה צריכים להקדים הברכות הוא כדי שלא יתייחדו ביחד בלי ברכה או כדי שיהיה ראוי לביאה, וכתב בהדיא שם שכל זה לא שייך אלא לגבי חדר היחוד ולא לגבי החופה שעושים בחוץ, ולא כתב כלל הטעם שיהיה עובר לעשייתן, וצריך לומר שטעם של הב"ח הוא כדי להראות שעושים מעשה חופה שהיא קשורה למעשה נישואין ואין לזה קשר למעשה האירוסין.

אולם לא הבנתי למה לא כתב הב"ח שהרמ"א כתב בהדיא בסימן נה סוף

חבל נחלתו על ענייני חופה

הרא"ם (סימן ד) לגבי מי שבירך ברכת חתנים לפני הקידושין שהברכה היא לבטלה וצריך לברך עוד הפעם בשעת נישואין, ועיי"ש שמשמע מדבריו שזה ברכת המצוות, וכתב "א"כ בנידון דידן דבשעה שבירך ברכת חתנים עדיין לא היתה ברשותו להכניסה לחופה, שאין הכנסת חופה קודם הקדושין אף על פי שבאה ברשותו אחר הקדושין, ולא קשיא מנדה דלא חזיא לחופה אם ברך ברכת חתנים אין צריך לחזור ולברך – משום דנדה חזייה לחופה אלא שטומאתה מעכבתה לא שהיא מחוסרת מעשה דאישות כנידון דידן, וכן כתב הרמב"ם ז"ל "אבל אם היתה נדה אף על פי שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנשואין", ואלו גבי ארס אשה וברך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה בביתו כתב "עדיין ארוסה היא", עכ"ל.

ונראה שכוונתו להסביר שלגבי חופת נדה כיון שהיה מעשה חופה אע"פ שלא חל לגבי קניינים מ"מ כיון שהיה משהו שדומה לחופה לכן חלו הברכות, ומשמע ליה מדכתב הרמב"ם לגבי חופה נדה "שלא גמרו הנשואין" משמע שהתחיל משהו רק שלא נגמר.

ואע"פ ששם כתב הרמב"ם שלכתחילה אין מברכים ברכת נישואין עד שתיטהר, שאני התם כיון שלא עושים חופה לכתחילה שלא יבואו לידי מכשול

נישואין ולא בבית האירוסין, מ"מ כל שעושה איזה פעולה של נישואין אע"פ שלא חל – מ"מ יש לומר שזה נחשב כבית הנישואין שאפשר לברך.

ודומה למה שכתב השעה"צ בסימן תרצב ס"ק יב לגבי הברכה של אחר המגילה – שלפי בעל העיטור שזה ברכת השבח על הנס ולא ברכה על המגילה – אם הפסיק בדיבור לית לן בה ויכול לברך, ואע"פ שתקנהו על המגילה מ"מ אין בזה תורת הפסק.

ולכן שפיר מתקיים התקנה של חז"ל שמברכים אותו בבית הנישואין שכל זה נחשב כמו בית הנישואין אע"פ שלא קנה כלום כיון שכבר התחיל בהכנות ומורגש שזה בית החופה, ואין כאן דין הפסק כלל וכלל, ואינו דומה לארוס שקידש אריסתו שלא בשעת החופה שיתכן שלא חל הברכה וצריך לברך עוד הפעם בשעת הנישואין, כי שאני התם שלא בירך כתקנת חז"ל שקבעו דווקא בבית הנישואין ולא בבית האירוסין וכמו שנבאר לקמן.

מוכיח שגם אם זה ברכת המצוות מועיל לברך לפני חופה דידן אע"פ שלא חלה

(ט) ועוד נלענ"ד להביא ראיה שאפילו אם נסבור שזה ברכת המצוות מ"מ חלים הברכות – אם עשה מעשה החופה אע"פ שלא חל כלום, ממה שמבואר בשו"ת

חבל נחלתו על ענייני חופה

שפירש בספר בני אהובה על הרמב"ם שם.

דעת היביע אומר' שאין צריך להסמיק הברכות להחופה

יא) והנה ראיתי בשו"ת יביע אומר (חלק ה, אבן העזר סימן ח) שכתב על הנידון הזה האם מותר להפסיק בין הברכות לחדר יחוד, ואעתיק את לשונו: והנה כל זה לפי המונח דבעינן עובר לעשייתן בברכת נישואין [שאז אסור להפסיק בין הברכה למצוה], אבל לפ"ד הר"ן וסיעתו, אין אנו צריכים לכך [כיון שזה ברכת השבח אין בזה דין הפסק].

ועיין בכתובות (דף ז: מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה, אמר אביי, וביהודה שנו, מפני שמתייחד עמה. והנה בודאי שצריך כוונה בייחוד לשם חופה לעשותה נשואה. (וכ"כ בשו"ת בית יצחק חאה"ע סי' קמה אות ו). וביהודה אפי' היו מתייחדים לא היו מכוונים לשם חופה, ולכן עד כניסתה לחופה היתה נקראת ארוסה, וכמ"ש ביבמות (מא) ר' יהודה אומר כל הארוסות ינשאו (תוך שלשת חדשי הבחנה), חוץ מן הארוסות שביהודה (דחיישינן דילמא בא עליה). אלמא דאכתי דין ארוסה יש לה וכו' ואעפ"כ לא חששו לאיסור ברכה שאינה צריכה – בברכת ז' ברכות בבית אירוסין, אף שהם נאמרים זמן רב קודם כניסה

וכדומה וכמו שהסברנו לעיל, לכן גם לא מברכים לכתחילה, אולם רואים מזה שאם עשה כדמות מעשה החופה שהברכות חלים ולא צריכים לברך עוד הפעם, [ובפרט שיש אומרים שגם בחופת אלמנה קונה חופה דידן, ואע"פ שמחמירים באלמנה יותר מבתולה מ"מ כיון שהברכות חלים גם אם עשה הפסק וכנ"ל, ויש פוסקים שסוברים שהחופה חל, לכן י"ל שמותר להפסיק בדיבור אפילו לכתחילה].

יתכן שטעם הרמב"ם שלא צריכים לברך עוד הפעם הוא משום שיש ספק שמא חופת נדה קונה

י) אולם עצם הדין של הרא"מ שביאר שכוונת הרמב"ם היא שאם בירך בחופת נדה אינו מברך עוד הפעם הוא משום שהיה מעמד של חופה אע"פ שלא חל הקנין, לכאורה יש לפקפק שלא צריכים להגיע לזה, שהרי בגמ' כתובות (דף נו עמוד א) מבואר "בעי רב אשי, נכנסה לחופה ופירסה נידה, מהו, אם תימצי לומר חיבת חופה קונה, חופה דחזיא לביאה, אבל חופה דלא חזיא לביאה לא, או דלמא לא שנא, תיקן, הרי שהוא ספק אם חופת נדה קונה או לא, ודילמא משום הא פסק הרמב"ם שאם בירך אינו מברך עוד הפעם כי בגלל ספק ברכות להקל נוקטים שהחופה כן קנה, וכן ראיתי

חבל נחלתו על ענייני חופה

וכ"כ בתשובת הר"א מזרחי (סי' ד), וז"ל: ופוק חזי מאי עמא דבר בכל ארץ אשכנז ורומניא שמתייחדים עם הכלה אחר אירוסין מיד, שמברכין ברכת חתנים בבית האירוסין וגם בבית חתנים, ולא סגי להו בברכת חתנים שבאירוסין וכו'. ע"ש. ודו"ק], "עכ"ל של היביע אומר.

היוצא מדבריו הוא כיון שזה ברכת השבח לכן שפיר אפשר אפילו לכתחילה לברך ברכת הנישואין גם שלא בשעת הנישואין.

מוכיח מגדולי הפוסקים שצריכים להסמיך הברכה לחופה

ולי העני יש הרבה קושיות על דבריו, שהרי דבריו סותרים דברי החלקת מחוקק, שבשו"ע סימן נה סעיף ב כתוב "המארס את האשה וברך ברכת חתנים, ולא נתייחד עמה בביתו, עדיין ארוסה היא, שאין ברכת חתנים עושה הנישואין, אלא כניסה לחופה", וכתב שם החלקת מחוקק "ונמצא שלא יפה עשו שבירכו ברכת חתנים ולא נתייחדו מיד אחר כך דהא דמברכין ברכת חתנים בשעת קדושין בבית ארוסה היינו דוקא ביהודא שמתייחד עמה", עכ"ל.

וכן בב"ח (ריש סימן סא) כתוב "אכן עיקר החופה הוא שמתייחדין במקום צנוע ואוכלין שם וכמ"ש רבינו והרמב"ם וכו', והמנהג בכלונסאות נתפשט ע"י

לחופה, ועל כרחך משום דהו ברכת השבח.

וע"ע בספר העיטור (שער ב ח"ד), שכן מנהגם לקדש שנה או שנתיים קודם כניסה לחופה, ובין כך מתייחדין שניהם, לפיכך מברכין ז' ברכות בבית אירוסין. עיי"ש. אלמא דלא חיישינן שיהיו ברכות נישואין סמוכים לחופה. ולכן גם להרמב"ם ומרן שהחופה היינו ייחוד, אין צורך לעשות הייחוד סמוך לברכת הנישואין, כיון שברכות השבח הן, ולא בעינן בהו עובר לעשייתן וכו'.

וכ"כ בתשו' הרי"ד הנד"מ (סי' ל עמוד קנד), שכיון שבירכו ז' ברכות בבית האירוסין שוב אינם חוזרים ומברכים בבית נישואין. אך בתוס' רי"ד (כתובות דף ז: כתב, ונ"ל שכיון שבירך ז"ב בבית אירוסין אסור עוד לברכם בשעת נישואין דהו"ל ברכה לבטלה, א"נ י"ל משום אפושי שמחה, וכל מה שמברכים בתוך ז' ימי חופה אין בהם משום ברכה לבטלה, וה"נ כיון שעיקר חיתון הוי בנישואין הילכך חוזר ומברך אותם בשעת נישואין. ובחי' הריטב"א (כתובות ז' כ', וי"א שצריך לחזור ולברך בשעת נישואין, שלא יתמהו כיצד כלה נכנסת לחופה בלי ברכה, ועוד דשעת נישואין הוי מילתא אחריתא ולא גרע מפנים חדשות. ע"כ.

חבל נחלתו על ענייני חופה

אותה קודם האירוסין, ובמקומות שאין מתייחדים עם הכלה עד שעת החופה לא תקנו להו ברכת חתנים אלא בבית חתנים בלבד הלכך לא מצי לברוכי ברכת חתנים אלא לאחר הקדושין בלבד בשעת כניסתה לחופה", הרי מבואר שיש שתי תקנות או שמברכים לפני החופה דהיינו הנישואין, או שמברכים קודם היחוד במקומות שהיו נוהגים לייחד.

ונמצא שמכל הפוסקים שהביא היביע אומר שנוהגים שמברכים שנה לפני החתונה אין שום ראייה לכאן ששאני התם שזה היה סמוך להיחוד ותקנת חכמים הוא, משא"כ אם אין שום מעשה אין הכי נמי שאסור לברך והיא ברכה לבטלה, [וגם בשו"ת הרא"מ הנ"ל מפורש שדינה כמו ברכת המצות שאסור להפסיק אבל אכמ"ל בביאור הענין שם].

ולא נכנסתי לבאר לפי הפוסקים שסוברים שאינו נקרא חופה וגם יש רק חשש שיתייחדו, כיון שגם לשיטתם אפשר להסביר כיון שיש חשש שיתייחדו ממילא תיקנו חז"ל לכתחילה לברך, ועכ"פ הח"מ והב"ש כתבו במפורש ששפיר נקרא חופה.

**מוכיח מ'תשובות הגאונים' שמהתחלת
ההכנה לחופה אפשר לברך**

יד) וראיה לדברי המקנה מצאתי בעזה"י בתשובות הגאונים (הרכבי סימן סה)

שרבים נאספים לשמוע הברכות ואי אפשר שיהיו נאספים לפני היחוד שמתייחדים ולשמוע ברכת חתנים, על כן מברכין אותו ברחוב העיר לפני בית הכנסת ופורסין יריעה ע"ג כלונסאות, ואח"כ הולכין מיד למקום צנוע", הרי רואים שמצריך ללכת ישר למקום החופה האמיתית.

וכן המקנה סובר שצריך להסמיך הברכה להחופה רק שסובר שגם החופה שלנו נקרא חופה לענין זה שכבר חל עליו הברכה.

והביאור הוא שאע"פ שזה ברכת השבח מ"מ חז"ל תיקנו לאמרו רק ליד הנישואין, והרי זה כמו הרבה כללים שיש בברכת השבח שאי אפשר לאמרו מתי שרוצים ואכמ"ל בזה.

**רק אם מתייחדים תיקנו חז"ל לברכו אז
אפילו קודם הנישואין**

יג) ומה שביהודה היה אומרים אותו בבית האירוסין, הרי מבואר בח"מ וב"ש ריש סימן נה שהיחוד שלהם הוא החופה, ועיי"ש בדבריהם.

ואף אם נאמר שאינו נקרא חופה מ"מ מבואר בשו"ת הרא"מ שם וז"ל "עוד יש לחלק ולומר דבמקומות שנוהגים להתייחד עם הכלה אחר האירוסין מיד תקנו להו ברכת חתנים בבית האירוסין ולא בעי כניסה לחופה, הלכך מברכין

חבל נחלתו על ענייני חופה

לכון למיסמך אהא דאמרינן מעיקרה מאימת - אמר רב פפא מכי שאדו שערי באסינתי - משעה שנתעסקו בעסק סעודת חופה ואף על גב שהמובחר הוא מנהג שלנו, הרי לן שסומך אפילו על מה שכבר מתחילים להתכונן לחופה שזה נחשב כמו בית החתנים, וק"ו בנידון דידן בנוגע לחופה שעל קלונסאות.

שכתוב בזה הלשון "והכין לקיטי מפומא דרבואתא דעלמא בלשון הזה - ועד דמקדיש ומסר לה לחופה לא ליבריך שבע ברכות דהויא יצירה, ואתון או ניחא מילתא לכון למידחא מנהאגיכון בהיא ברכה ראשונה שאינה בבית החתן ולמעבד כמנהגן כמה שפיר וכמה יאי, ואו קשיא מילתא משאר עמא דלקיטי מנהאגא וקשי למיעקראנון מיניה אית

מסקנת הענין:

שבוודאי צריך לברך בבית חתנים, או סמוך לה, רק מסתבר שהגדר של 'בית חתנים' הוא כל שמתחיל הענין של נישואין ולא דווקא שנגמר הנישואין - וכמו שכתב המקנה.

חבל נחלתו

על ענייני חופה

פרק ה

מאיזה זמן מתחיל השבוע של ה'שבע ברכות'

היחוד – ואין חופה מתחת היריעה מעל כלונסאות, אזי לא מתחיל הז' ימים אלא אחר שנתייחדו.

מקשה שברא"ש מפורש שהז' ימים מתחילים מהברכות אע"פ שהם לפני החופה

ג) ולכאורה צ"ע טובא שהרי בתשובות הרא"ש [שהוא מקור של הרמ"א] כתוב בהדיא אחרת, שהרי זה לשונו "וששאלת חתן הבא ממקום אחר, וכאן כנס אשה, ואחר שבירך שבע ברכות מוליכה עמו לביתו, מאימתי מונים ז' ימי חופה, דע כי משעת הברכה מונין ז' ימי חופה, כי החופה היא מקום ייחוד החתן והכלה, ומשעת הברכה שהותרו להתייחד מתחילין ז' ימי החופה, הן בעיר שנעשית שם הברכה הן בעיר אחרת, וגם לא ידעתי טעם למה לא יאכלו בעיר אחר הברכה, שמא היו סבורים שאם יאכלו בעיר אחר ז' ברכות יתחילו בעיר ז' ימי חופה, אבל אין הדעת נוטה שיהיו ז' ימי חופה תלויים באכילה ראשונה אלא בז' ברכות כמו שכתבתי. ע"כ.

הרי בהדיא שמשעה שמוותרים להתייחד מתחיל ז' ימי הנישואין, ואינו קשור כלל

(א) כתב הרמ"א בסימן סב סעיף ו' ואלו ז' ימים מתחילין מיד לאחר ז' ברכות שבירך בראשונה, ומקורו מתשובות הרא"ש כלל כו.

המקנה סובר שמתחיל הז' ברכות מהחופה ולא מהברכות

ב) וכתב המקנה שכל זה במי שנשא בתולה, אבל בבחור שנשא אלמנה משמע דלכו"ע בעינן יחוד הראוי לביאה א"כ אם לא עשו היחוד עד הלילה אין לחשוב ז' ימי המשתה אלא מהתחלת היחוד דאין סברא לחשוב ז' ימי המשתה קודם החופה, אך לפמ"ש לעיל דבעל כרחך צ"ל דגם באלמנה מקרי החופה שעושין ברחוב התחלת החופה, דאל"ה הוי הליכה מחופה לביתו הפסק בין ברכה ליחוד, א"כ שפיר י"ל כיון דהוי התחלת החופה מתחילין למנות ז' ימי משתה מאותו יום, עכ"ל.

מבואר מדבריו שכל מה שכתב הרמ"א שהז' ימים מתחילים מיד לאחר ז' ברכות הוא רק לפי המנהג שכתב הרמ"א בסימן נה ובסימן סא שמברכים תחת החופה, אבל לפי היוצא מפשטות השו"ע שמברכים לפני החופה דהיינו חדר

~ לא ~

חבל נחלתו על ענייני חופה

גם המקנה סוכר שמתחילים מהברכות

ה) ולולא דמסתפינא הייתי אומר שגם המקנה למסקנתו לא התכוין דווקא לחופה שאנו עושים תחת יריעה, אלא כל שבירכו ברכת הנישואין זה נקרא שכבר התחילו בענין הנישואין ושפיר מתחיל שמחת הנישואין ונמשך לז' ימים, ועכ"פ למסקנת המקנה – כיון שהמנהג דידן שמברכים תחת החופה לכן בוודאי מתחילים הז' ימים מהברכה גם לפני שנכנסו לחדר היחוד.

דעת המקנה שאפילו בברכה אחת מותרות להתייחד

ו) ויש לעיין עוד במה שכתב המקנה (סימן סב סעיף ד) לגבי מי שרוצה לישא אשה ואין לו מנין כדי לעשות ברכת חתנים שכתב הרשב"א שלא ישאו כיון שאסורה לו – שהרי כתוב כלה בלי ברכה אסורה לבעלה כנדה, וכתב המקנה "וי"ל עוד מה שאמרו כלה בלא ברכה [וכו'] היינו בלא שום ברכה, אבל כיון שיכולין לברך ברכת אשר ברא דאין צריכה עשרה לית ביה איסורא".

ולכאורה הוא הדין אם בירכו אחת מן ברכות אחרות וקרה אונס שלא יכלו להמשיך שמותרים להתייחד, ומה שנקט המקנה ברכת אשר ברא הוא כי רק הברכה הזאת אפשר לברך בשלושה, משא"כ שאר הברכות שצריכים דווקא

לאם התחילו את החופה או לא. ואין לומר שבזמן של הרא"ש היו עושים חופה תחת כלונסאות שהרי בהדיא כתב הרא"ש "כי החופה היא מקום ייחוד החתן והכלה", וכמו"כ לשון הרא"ש בסוכה (פרק שני סימן ח) הוא "שמקום עיקר ישיבת חתן וכלה זה נקרא חופה, ונוהגים באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והיא נקרא חופה", עכ"ל.

מוכיח שדעת הרא"ש שמהברכה מתחיל הז' ימים גם אם אין יריעה ע"ג כלונסאות

ד) ועוד כתב שם הרא"ש "וצריך לדקדק מה נקרא חופה אם במקום שמברכין ברכת נישואין דהיינו תחילת הנישואין ולהכי קרי ליה חופה [פירוש משום דהוי תחילת נישואין, פרישה] – אי אפשר לומר כך שלפעמים מברכין אותו ברחוב העיר כשהעם מרובים", הרי בהדיא יוצא מדבריו שמאז שבירכו ברכות נישואין הרי זה נקרא תחילת נישואין אע"פ שלא היה חופה כלל, שהרי מה שהיו מברכים ברחוב העיר לא היה שם מה שאנו קורין חופה שהרי זה נתייסד רק לפי השיטה שחופה נקרא שפורסים יריעה על שניהם (עי' בארחות חיים כתובות סימן ד שהביא כזה שיטה ודחה אותו, והובא בב"י רק סימן סא) ובפשטות זה לא היה במקום של הרא"ש, רק שאח"כ ניתקן כדי לצאת ידי כל השיטות וכמו"ש הב"ח שם.

חבל נחלתו על ענייני חופה

לשם, ונוהג שבעת ימי המשתה, ונקרא ברכת חתנים בבית חתנים, מיירי כשלא עשה חופה במקום הראשון, אלא מיד שקידשה ובירכו ב"ח הלך עמה לעיר אחרת, ולכן מתחיל לנהוג ז' ימי המשתה לאחר שהגיע למחוז חפצו ועשה החופה. ע"ש. וכ"כ בפשיטות בס' המקנה (סי' סב ס"ו בהג"ה) שבעת ימי המשתה מתחילים משעת החופה. ע"ש, עכ"ל היביע אומר.

ועיי"ש שביאר שאע"פ שלא היה יחוד ביום מ"מ יש פוסקים שאומרים שמה שאנו קורין חופה נקראת חופה, וכיון שספק ברכות להקל לכן מונים אותו יום מהז' ימים.

מקשה שהרי מפורש ברא"ש שמתחיל מהברכות

(ח) ולא זכיתי להבין דבריו כלל, שהרי בהדיא מבואר בשו"ת הרא"ש שאע"פ שלא נתייחדה מ"מ מתחיל הז' ימים מהזמן שבירכו ברכת חתנים כיון שמאז מותר להתייחד ודלא כמו היביע אומר, והפלא הוא שהיביע אומר' בהמשך תשובתו הביא את הרא"ש הזה, והוכיח מזה שאפילו אם לא היתה סעודה ביום מ"מ מונים את היום הזה מהז' ימים, והרי מהרא"ש הזה מוכח שאפילו אם לא היה כלל יחוד ביום [שזה החופה האמיתית לפי דעת הרמב"ם ועוד הרבה

עשרה, וע"פ החידוש הזה של המקנה יש לשאול למה כתב הרמ"א שרק אחרי גמר הברכות מתחילים הז' ימים, שהרי כל הטעם הוא משום שאחרי הברכות מותרים להתייחד, ואילו אחרי החידוש של המקנה הרי גם אחרי ברכה אחת מותר כבר להתייחד?

ויש לומר בפשיטות שאע"פ שמותרים אפילו אחר ברכה אחת, הני מילי בדיעבד שאין לו עשרה וכדומה, אבל לכתחילה צריכים לעשות כמו שסידרו חז"ל ולברך דווקא ז' ברכות קודם הנישואין, ולכן עדיין לא התחיל האפשרות להתייחד.

דעת היביע אומר שאם רק בירכו ולא היתה חופה מונים מהחופה

(ז) וראיתי בשו"ת יביע אומר (חלק ה – אבן העזר סימן ז) שכתב כך "והנה מצד הסברא נראה ברור שאין שבעת ימי המשתה מתחילים אלא מן החופה והלאה, כי לפני החופה אף על פי שבירכו כבר שבע ברכות עדיין היא כארוסה לכל דבר כנ"ל. וכ"כ מרן בתשו' ב"י לאה"ע (סי' יב מדיני קידושין), וכ"כ בשו"ת פרח מטה אהרן ח"א (סי' קיד). ע"ש. ושבעת ימי המשתה תלויים בנישואין שנעשים ע"י: החופה. וכ"כ הט"ז אה"ע (סי' סב סק"ח), דמ"ש ר' ירוחם, שהחתן שהולך עם כלתו לעיר אחרת מיד אחר ז' ברכות, ונשתהו בדרך זמן מרובה, עושה חופה בעיר שבא

חבל נחלתו על ענייני חופה

האמיתית [של יחוד] קשה מאוד, שהרי אין הט"ז מדבר על אם נתייחדו או לא – דהיינו האם חל החופה או לא, אלא האם התחיל מקום המושב של סעודות לכבוד החתן וכלה,

שהוא סובר שאם לכתחילה רק עשו חופה, והתוכנית היתה שמקום מושב החופה שאוכלים ושותים ז' ימים יהיה במקום אחר - שאז מונים הז' ימים רק אחר שהתחילו במשתה, שזה לשון הט"ז "דרבינו ירוחם כתב בפירוש שבמקום שיבואו שם עושה חופה וכו' נמצא דעד הנה לא עשה חופה דהיינו שקובעים שמה לנהוג ימי משתה, דאם כבר עשה שם חופה היה לו לומר עושה חופה אחרת, אלא ודאי דמיירי שבמקום הראשון לא עשה שם חופה כלל למשתה ולשמחה, אלא אחר שקידשה ובירך ברכת חתנים הלך עמה לעיר אחרת, בזה אמרינן שפיר ששם עושה חופה לקבוע סעודה, וזה מוכח עוד מדכתב ונוהג ז' ימי משתה ואי ס"ד שכבר היה שם במקום הראשון קביעות למשתה קצת זמן היה לו לומר ומשלים עליהם ז' ימי המשתה, אלא ודאי כדפירשתי, עכ"ל.

והנה עצם המהלך של הט"ז קשה, שזה סותר מה שכתב בשו"ת הרא"ש שהבאנו למעלה - שלא מסתכלים כלל על הסעודה אלא רק על עצם הנישואין, אבל עכ"פ מבואר שסובר שצריך שיתחיל

פוסקים וכנ"ל בפרקים הקודמים] מ"מ נחשב ליום הראשון של נישואין.

אע"פ שדינה כארוסה מ"מ מתחיל השמחה מהברכות

(ט) ומה שהביא היביע אומר משו"ת בית יוסף – צע"ג מה עניינו לכאן, שהרי זה לשונו "אע"פ שבירכו שבע ברכות כיון שלא נתייחד עמה בביתו עדיין היא ארוסה, שאין ברכת חתנים עושה הנישואין אלא כניסה לחופה וכמ"ש הרמב"ם פ"י מהלכות אישות, ומאחר שאינה אלא ארוסה אם מת הוא הסבלונות חוזרים", עכ"ל, הרי שלא דיבר מאומה לגבי הדין של ז' ברכות, רק לגבי האם נחשב היא לארוסה או לא, וזה הרי מבואר בהדיא בשו"ע (סימן נה סעיף ב) שאע"פ שבירכו מ"מ נחשב היא ארוסה לכל דבר, רק שהרא"ש כתב שאעפ"כ לגבי שמחת נישואין מתחילים מהזמן שמותר להתייחד שמאז מתחיל השמחה.

וכמו"כ מה שהביא מפרח מטה אהרן, גם שם רק מדבר לגבי מה שהכניסה לבעלה האם חוזר אחרי שבירכו ולא נתייחדו, ולא דיבר מאומה לגבי ז' ברכות.

מוכיח שדעת הט"ז שמתחיל רק מהתחלת קביעת סעודות

(י) וגם מה שהביא היביע אומר מהט"ז שהז' ימים מתחילים רק אחרי החופה

חבל נחלתו על ענייני חופה

שמא החופה העיקרית היא מה שתולים על קלונסאות.

אם הברכות היו בלילה מתחילים למנות מהלילה אע"פ שהקידושין היה ביום

(יב) וראיתי מי שכתב שאם הקידושין היה ביום והברכות כבר היו אחרי השקיעה – שמתחיל הז' ימים מן היום של הקידושין, והטעם שהרי אנו נוהגים לקדש מתחת החופה, ונמצא שמיד אחר הקידושין כבר התחיל החופה, ולכן מאז כבר התחילו הז' ימים.

ולענ"ד שלהלכה אי אפשר לומר כן, שהרי הרמ"א כתב שמיד אחרי הברכות מתחילים הז' ימים ומוכח שלפני גמר הברכות לא מתחיל, והרי המנהג בזמן הרמ"א היה שקידשו מתחת החופה וכמו"ש בסימן נה, וא"כ מוכרח שלמעשה לא מתחילים אלא בגמר הברכות.

מסביר למה לא מונים מתחילת החופה שהיתה ביום

(יג) וטעם הדבר נלענ"ד, שלא מבעיא לפי הרבה פוסקים שגם לפי הרמ"א העיקר מה שקובע הנישואים הוא מה שאוכלים ביחד במקום צנוע, שבוודאי עוד לא התחיל כלום לפני שבירכו הברכות שאז מותרים להתייחד, אלא גם אם נחשוש לפי השיטות שחופה דידן קונה - מ"מ י"ל שהז' ימים מתחילים מתי שרוצים

הסעודות, ואין ללמוד מהט"ז שאם התחילו הסעודה בערב שיתחילו למנות רק מן הערב שכיון שזה באותו מקום של החופה - שפיר מתחשבים מן ההתחלה של החופה, ולא בא הט"ז אלא באופן שאין כלל קשר בין הסעודות לבין הנישואין דהיינו שזה במקום אחר, משא"כ בימינו שעושים החופה במקום שיש משתה שפיר מתחילים מיד, וצ"ע מה הגדר בזה - רק שאכמ"ל כיון שלמעשה אין לנו אלא דברי הרמ"א שמתחילים מיד אחרי הברכות.

אבל עכ"פ מוכח שאין הט"ז מתכוין שצריך שיהיה חופה דהיינו שיתחיל הנישואין, שלעולם י"ל שאם נמצאים במקום שיש שם משתה שאז אע"פ שרק בירכו הברכות ביום שזה התחלת החופה – ג"כ מתחילים מן אותו יום.

במקנה מפורש שכיון שהיה כעין חופה אפשר למנות הז' ימים

(יא) וגם מה שהביא מן המקנה שמתחיל רק מן החופה, צ"ע שהרי המקנה כתב במפורש שמתחיל מן החופה אע"פ שלא חל כלל כיון שהתחילו בחופה אע"פ שעדיין אין שום קנין, וא"כ דעת המקנה היא שאע"פ שלא חל החופה מ"מ מתחילים כבר הז' ימים ולא כמו הי"ביע אומר' שכתב שכל מה שמתחילים למנות ז' ימים מן החופה היא רק כי מסתפקים

~ לה ~

חבל נחלתו על ענייני חופה

לחגוג ולכן מאז מתחיל הז' ימים אע"פ שהוא החליט לא לחגוג, משא"כ כאן שדרך העולם שכל זמן שמתעסקים עדיין בענייני החופה לא שמחים ביחד, משא"כ אחר הברכות שדרך העולם מאז לשמוח ביחד, כנלע"ד.

לשמוח ביחד, וזה רק אחרי הברכות שנגמר העבודה של הנישואין שאז דרך העולם שמתחילים לשמוח ביחד, ואע"פ שכתבנו מקודם שדעת הרא"ש שאע"פ שלא הכינו שום סעודה מ"מ מתחיל כבר הז' ימים – היינו טעמא כיון שדרך העולם שמיד אחר הנישואין מתחילים

מסקנת הענין:

כיון שבירכו ברכת חתנים תחת החופה – מאז מתחילים שבעת ימי השמחה ולברכה, ולכן גם לאלה שסוברים שחופה דידן שעושים ע"ג קלונסאות אינה נקראת חופה – מ"מ כיון שבירכו את הברכות – לכן כבר התחילו השמחת הנישואין, אע"פ שעדיין נקראת ארוסה, אבל כל זה הוא רק בסוף הברכות, אבל אם רק תחילת הברכות היו ביום, וסוף הברכות היו בלילה, אז מתחילים הז' ימים רק מן הלילה.